

*Szolnoki Tudományos Közlemények XI.
Szolnok, 2007.*

Dr. habil. ÖRSI JULIANNA

ISKOLATEREMTŐ MŰHELY, KUTATÓHELY, KULTURÁLIS CENTRUM, AVAGY A KORSZERŰ MÚZEUM FUNKCIONÁLIS VÁLTÁSAI

A MÚZEUM KLASSZIKUS FUNKCIÓI

A múzeumok előzményei az uralkodói, főúri családok művészeti, családtörténeti, fegyver, pénz, érme, kincs tárgy-együttesei. Európában ez az ókorig nyúlik vissza és elsősorban trezaurálás, valamint a család kontinuitásának bizonyítékai, és az emlékeztetést is szolgálta. A reneszánsz emberközpontúsága hozta magával a tudatos műgyűjtés kialakulását, amikor már esztétikai szempontokat is figyelembe vettek. Magyarországon Mátyás király és az őt követő főurak, főpapok hozták létre ebben a szellemben gyűjteményeiket. (Túrzók, Zrínyiek, Nádasdyak, Bethlen Gábor, Rákócziak, Bakócz Tamás stb.) A tudatos gyűjtés elterjedése azonban a 18. század második felében vette kezdetét. Ezek a gyűjtemények is megmaradtak azonban még elsősorban a képzőművészetnek, bár már a metszetek és a könyvek is helyt kaptak bennük. Külön egységet alkottak kezdetűl fogva a családi levéltárak, amelyek a család okleveleinek gyűjteménye, de már Mária Terézia idején a közösségi levéltárak létrehozását is egyre jobban szorgalmazták. (Pl. a Jászkunság levéltárához a községi városi levéltárak létrehozását.) A levéltárakra, amelyek valójában a hiteles helyekig visszamenőleg ugyancsak nagy múltra tekintenek vissza, most nem térek ki részletesen, hiszen valójában két intézménytípus, sőt három fejlődött ki a történelem folyamán, a múzeumok, a levéltárak és a könyvtárak. A magyar múzeum-, és könyvtáralapítás, mint tudjuk Széchenyi Ferenc 1802-ben tett alapítványához köthető, amely alapját adta a Nemzeti Múzeum és Könyvtárnak. A 19. század a reformkortól a millenniumig kedvezett az állami szintű intézményalapításoknak. A kor szelleme is megkövetelte az adakozó magatartást. Ez a múzeum gyarapodása mellett a gyűjtemény egyre sokszínűbbé válását is magával hozta, amely a nemzeti múzeumból más múzeumok kiválását eredményezte (Iparművészeti Múzeum, Néprajzi Múzeum). Ugyanakkor az országos példa helyi múzeumalapítást is gerjesztett. Ezek mögött gyakran civil szervezetek, egy-egy kulcsembert volt (Pl. megyénkben a Tiszafüred

Vidéki Régészeti Egylet) vagy az egész közösség állt. (Jászberényben a Jász Múzeum létrehozása) Országosan is jelentősek voltak a szakmai társulatok (pl. Magyar Néprajzi Társaság), amelyek nemcsak az azonos érdeklődésű embereket fogták össze, de folyóiratokat is alapítottak. Ezeken keresztül hatásuk országosan is a múzeumok fellendülésében és a tudomány fejlődésében is kimutatható. Egyszerre lettek a Magyar Tudományos Akadémia, és a magyar múzeumügy országos hírnökei, a tárgy- és a témagyűjtés inspirálói. A 20. században az országos egyesületek és a vidéki egyesületek száma növekedett és mindez szolgálta a múzeumügyet. Tovább szaporodtak a vidéki múzeumok és immár egyre szélesebb lett a gyűjteményük tematikája. A népművészet felfedezése, majd a gyöngyösbokréta mozgalom növelte a néprajzi gyűjtési kedvet, tehát a képzőművészeti és régészeti tárgyak mellett a paraszti tárgyi kultúra reprezentáns darabjai is bekerültek a múzeumokba. A 20. század közepétől pedig a vidéki, kisvárosi múzeumlapítási láz a múzeumok megszorodását eredményezte. Majd az 1970-es évektől a falvak ébredésével a tájházak kialakításának szemtanúi lehettünk.

A múzeumok sokáig egyet jelentettek a kiállításokkal, de a tárgyi gyűjtemények szaporodásával és a muzeológiai munka tudatos művelésével a múzeum intézménnyé vált, amelyben kiállításokat is rendeznek, feldolgozó munka is folyik és a tárgyak állagmegőrzésére is egyre nagyobb figyelmet fordítottak. Mindehhez kellett a szakképzés. A kezdeti polihisztorok helyét folyamatosan felváltották az egyetemet végzett szakemberek, akik egyre inkább specializálódtak. A „múzeumőrököt” fokozatosan felváltották a muzeológusok, múzeumigazgatók. Persze mind a mai napig nem értünk el odáig, hogy a vidéki múzeumokban minden gyűjteménynek külön szakmuzeológusa legyen, de a muzeológusképzés alkalmassá tette a vidéki múzeumokban elhelyezkedő fiatalokat a gyűjtemények szakszerű kezelésére.

AZ EGYETEMI KÉPZÉS ÉS A VALÓSÁG

Ha visszatekintünk az egyetemi képzés történetére megállapítjuk, hogy a 18. században elsősorban általános értelmiségképzés folyt. Gondoljunk csak a debreceni Református Kollégiumra, ahonnan papok, tanítók, jegyzők kerültek ki. Az alma máterben tanultakat a helyi egyházközösségekbe tett legatio-k során gyakorlattal, némi tapasztalattal egészíthették ki a deákok. Majd mindezt követte a külföldi 1-2 éves tanulmány, az úgynevezett peregrináció. Az európai kultúra, a magyar valóság és a magyar szellemi tudás így ötvöződött a fiatal értelmiségben, amely vidéken munkát vállalva beépült a helyi társadalomba, de ugyanakkor megtartotta, sőt bővítette korábban kialakított kapcsolathálóját. Mindez hozzájárult a vidéki iskolák fejlődéséhez és alakította a kisváros, a vidék szellemiségét, szolgálta a magyar fejlődést a későbbi évszázadokban is.

A 20. században kialakult a néprajzoktatás előbb Szegeden (1929), majd Budapesten (1934), és Debrecenben (1949). Említsük meg az első néprajzprofesszorokat: a karcagi Györfly István Budapesten, Solymossy Sándor Szegeden, majd a Kolozsvárról áttelepült Gunda Béla Debrecenben kapott katedrát. Mellettük az ugyancsak Karcaghoz is kötődő Bátky Zsigmond, az erdélyi Visky Károly, de mások nevét is említhetnénk a tudományterületünkről.

A néprajzoktatók-kutatók mindig közel álltak a terephez és közben művelték a tudományt valamint többen tanították is. Más tudományágakat nem részletezek, hiszen nincs kellő rálátásom a művészettörténeti, régészeti muzeológia kialakulására, fejlődésére. Annyi bizonyos, hogy a vidéki múzeumhálózat kialakításában, profiljának meghatározásában legfontosabb szerepük a néprajzosoknak volt, közülük is leginkább Gunda Béla tanítványainak, legalább is az Alföldön. Nem véletlen, hogy *Gunda iskolaként* emlegették Debrecent és a debreceni egyetemről kikerült hallgatókat. E nemzetközi elismertségű tudós- tanár egyszerre oktatta a diákokat, vitte terepre, ismertette meg a paraszti kultúrával, nevelte őket kutatóvá és muzeológussá. Persze mindehhez az is kellett, hogy tanítványai elsősorban vidéki környezetből kerültek az egyetemre, tehát közvetlen tapasztalataik is voltak arról, amit megtanultak tanulmányozni, feldolgozni. Az 1960-as évektől egyre több múzeumigazgató került ki közülük. Évtizedeken át meghatározóivá váltak a múzeumügynek. Megtiszteltetésként fogadták kinevezésüket, hivatásként végezték munkájukat. A professzorok mellé tanítványaikból tanárok, a múzeumigazgatók mellé muzeológusok kerültek és adták át a tudást, a magatartásmintát az újabb és újabb generációknak.

Az 1970-es években már nemcsak az egyetemi tanszékek, de a vidéki múzeumok is szerveztek közös kutatásokat, biztosították a terepgyakorlatot. Elindították a monografikus kutatásokat, amelyek az új tudományos eredmények, a múzeumok gyűjteménygyarapítása mellett közösségformáló, közösség-összetartó erővel is bírtak. Ezek a kutató közösségek egymást erősítették. A múzeum presztízsét növelték a helyi közösség, település, tágabb környezet előtt. Élő közösségként működtek, amelyben együtt voltak a különböző generációk, és a különböző tudományágak képviselői. Több nagy kutatást említhetek: a Szabó László irányította Tiszazug-kutatás, a Bárh János szervezte Kecel-kutatást, a Sztrinkó István szervezte Kiskunság-kutatást. A sort hosszasan folytathatnám, beleértve Bellon Tibort és akár magamat is. Az eredmény nem maradt el. Tudományos tanácskozások, kiállítások, monográfiák vagy tanulmánykötetek formájában visszacsatolást nyert a terepmunka a helyi közösség, de az oktatás és a tudomány területén is.

AZ IDŐK SZAVA

A 20-21. század fordulójára azonban megváltoztak a körülmények. Itt nemcsak a rendszerváltásra gondolok, de a nemzedékváltásra is. A rendszerváltás után egyre több kutatócsoport indult határainkon túlra is néprajzi gyűjtésre. Szabó László és Örsi Julianna vezetésével a Fekete-Körös völgyben Györffy István nyomdokain jártunk. Bellon Tibor és Barna Gábor Ung-vidékre, majd Szlovéniába vezette tanítványait gyűjtőmunkára. A debreceniek és miskolciak Kárpátalján gyűjtöttek. Viga Gyulának Szlovákiába hívták társaikat kutatómunkára. Kitértek a lehetőségek. Egyre több hazai és nemzetközi konferenciára jutottak el a diákok és a muzeológus-kutatók.

Felnövekedett egy újabb nemzedék, akik lehetőségekben talán többet kaptak, mint az előző. Az egyetemi oktatási rendszer is lehetővé tette, hogy nagyobb számban végezzenek el muzeológiai szakokat. Ifjú előadóművészek, tárgyalkotó népi iparművészek, tanár- és újságíró növendékek kerültek be a néprajzot hallgatók közé és szereztek etnográfiai és folklór ismereteket. Az új nemzedék azonban gyermekkorában már nem vagy csak alig-alig tapasztalta, látta a paraszti

világot. Emlékei, élményei már egy városiasabb kultúrához kötik. A szakkönyvek ugyan megszáporodtak, de bekerültek a könyvpiacra félismeretekkel rendelkezők irományai is. A valódi értékek kiválogatásához megfelelő orientáció szükséges. Különösen nagy felelősség hárul így az oktatókra, hogy közelebb hozzák, megismertessék az érdeklődőkkel a letűnőben lévő paraszti világot. Ekkorra már a népművészeti tárgyak gyűjtése, lakásban való elhelyezése is kiment a divatból, illetve sok helyen a giccs, álnépművészet is a kínálatok közzé került. Így a terepmunka, amelyre továbbra is viszik hallgatóikat a tanáraik már inkább témagyűjtéssé alakul át. A tárgyak közvetlen megismerésére a múzeumokban van lehetőség. A múzeumi gyakorlatok így a tárgyak megismerésével kezdődnek. Felsőbb évfolyamon aztán eljutnak a hallgatók egy-egy tájház anyagának beletárolási feladatához (Dévaványa, Gyomaendrőd stb.), amely segíti őket a szakmai felkészülésükben. Az idősebb generáció ma már ritkábban vállalkozik közös kutatótáborokban való részvételre. Az ő magatartásuk is megváltozott. Többen lettek azok, akik egyedül indulnak kutatóútra. Így az eredmény inkább tanulmánykötetekben, egyéni feldolgozásokban mérhető.

KÜLÖNBÖZŐ IRÁNYZATOK

A múzeumok, sőt az országos és megyei irányítás is változáson ment-megy át. Időnként különböző irányzatok kapnak lábra, lesznek divatosak, máskor elhalványulnak. Az 1970-es években megerősödött a történeti múzeológia. A helytörténeti kutatás mellett egyik része a politikai-mozgalomtörténeti kutatásokat helyezte előtérbe, a másik irányzat a társadalomtörténetet. Külön meg kell említenem az életmódkutatást, amelybe a történészeken kívül néprajzosok és szociológusok is teret találtak maguknak. Ezzel a múzeumi gyűjtemények kibővültek 20. század második felében használatos tárgyakkal, akkor keletkezett dokumentumokkal. A kiállítások palettája is bővült.

A néprajzkutatók körében egyre többen fordultak történeti-levéltári dokumentumokhoz és lettek a történeti néprajz művelői. Egyesek arról beszéltek a század végén, hogy a néprajz válságba került, mert elvesztette a kutatása tárgyát.

Az 1980-as években felvetődött a kérdés, milyen is a korszerű múzeumi tevékenység, az időszerű kiállítás. A múzeumokban felerősödött a népművelői tevékenység. Rendszerváltáskor átmenetileg ugyan a múzeumi népművelőket sújtotta az első elbocsátási hullám, de később nemzetközi (holland, angol) tapasztalatokat szerezve a Kulturális Minisztérium egyre inkább az ilyen jellegű tevékenységre ösztönözte a múzeumokat.

FELADATMEGOSZTÁS A KULTURÁLIS INTÉZMÉNYEK KÖZÖTT (MÚZEUM, MŰVELŐDÉSI HÁZ, KÖNYVTÁR, LEVÉLTÁR)

Mára már elérkeztünk ahhoz a ponthoz, hogy egyre közelebb kerülnek a kulturális intézmények, feladataik súrolják egymást, sőt már-már összemosódnak. Különösen a művelődési ház, és a múzeum profilját közelítik egymáshoz a „nyitott múzeum” szemléletűek. Igaz, a művelődési házak már az 1970-es évek elejétől a hagyományörző szervezetek élére álltak, befogadták, támogatták őket, mint saját kiscsoportot. A tájházak szorgalmazói, létrehozói is belőlük került ki.

A könyvtárak pedig helytörténeti gyűjtemények kialakításába fogtak. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy az iskolákban pedig megszorodtak az iskolai gyűjtemények. Talán a levéltár, amely érintetlenül maradt, pontosabban megszorodott a közigazgatási feladata. Úgy tűnik tehát, hogy a klasszikus feladatmegosztás a kulturális intézmények között csak nagyvonalakban maradt meg. Átfedések jellemzik az útkereséseket. Persze minden típusú kulturális intézménynek megmaradt a fő profilja, szerencsére.

A CIVIL SZERVEZETEK TERET KÖVETELNEK

Amint előadásom bevezetőjében is mondtam, a tudomány, a muzeológia területén egyáltalán nem új dolog a civil szervezetek jelenléte, sőt kezdeményezése. Szerencsére néhány országos szervezet (így közte a Magyar Néprajzi Társaság) átélte a politikai változások viharait és megtarthatta működését) közel másfél évszázada. Az 1950-es években beszüntetett helyi egyesületek is, ha kisebb lángon is, de tovább tevékenykedhettek a TIT és a Hazafias Népfront keretein belül múzeumbaráti kör vagy más csoport néven. A néprajzi, nyelvjárási történeti gyűjtőpályázatok ugyancsak segítették az önkéntes mozgalom fennmaradását, a múzeum-támogató szemlélet, a népi kultúra, helytörténet iránti érdeklődés ébrentartását. Újabb rendszerváltás kellett azonban ahhoz, hogy 1989-ben megszülessen a nonprofit szervezetek törvényes alapítását biztosító törvény. A lehetőséggel elsősorban a városokban lakók éltek először. A Jász-kunságban a jász-kun redempció projekt adott 1995-ben olyan muníciót, biztatást a helyi civil szervezeteknek, amely azok megerősödését, és újak alakulását segítette. A hagyományörző egyesületek, alapítványok egyre határozottabban fogalmazzák meg céljaikat, jelölik ki saját feladataikat és segítik a művelődési intézmények és a települési önkormányzatok munkáját. A múzeumi alapítványok, a múzeumbaráti körök elsősorban a múzeumokhoz kapcsolódnak, falvakban a tájházakban, művelődési házakban működnek. Az összetettebb feladatot felvállaló kulturális egyesületek komplexebb programot valósítanak meg (Példaként említem a Túrkevei Kulturális Egyesületet). A népművészeti egyesületek inkább a művelődési központokhoz kapcsolódnak, de van közöttük olyan, amely önállóan tevékenykedik (Jász-Nagykún-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesület). Talán ezen irányban halad a Nagy-kunsági Népművészeti Egyesület is. Az önállósodásokat kezdetben a kulturális intézmények gyanakodva nézték, hiszen versenytársat láttak bennük. Egyes művelődési intézmények féltették kiscsoportjaik elvesztését, mások segítették azok közhasznú egyesületté alakulását. Amennyiben a helyi múzeumhoz kapcsolódtak, az együttműködés mindkét fél számára gyümölcsöző lett. (Túrkeve, Szolnok, Jászberény) Ahol ez nem jött létre, ott gyakorlatilag két szalon fut a helytörténeti tevékenység. Bármelyik formáció is él egy-egy településen, azon kell lennünk, hogy megfelelő partnerség legyen az intézmények és a civil szervezetek között.

MERRE TOVÁBB MÚZEUMOK?

Egyre inkább úgy tűnik, hogy a múzeumszervezetek sem kerülhetik el a reformot. Az 1964-ben felállított múzeumi decentralizációval jöttek létre a megyei múzeumszervezetek. Nem kis ellenállás, sőt nagy szakmai vita előzte meg a megvalósítást. Néhányan még élnek az akkori múzeumigazgatók közül, akik el tudnák mondani, hogyan védtek a városi múzeumok önállóságát,

a helyi érdekeket. A törvény erejével azonban megszülettek az akkori megyei múzeumszervezetek, amelybe a helyi múzeumok tagintézményként – önállóságukat részben elvesztve – lassan egybesimultak, és ha nem is mindenütt kellő anyagi támogatással, de a további szakmai működésük biztosítva maradt. Most megbolydulni látszik ez a közel fél évszázados rend. Főleg a gazdasági nehézségek szülte útkeresés jellemzi a megyei múzeumszervezeteket és a fenntartókat egyaránt. A tájmúzeumok útkeresése a fennmaradás, továbbfejlődés kiútkeresése. Különböző irányzatok vannak kialakulóban. Annyi bizonyos, hogy bármelyik irányt jelölik is meg a fenntartók, tulajdonosok, politikusok az érintettek (ide elsősorban a tájmúzeumok, helytörténeti gyűjtemények vezetőit értem) bevonásával, egyeztetésekkel szükséges megvalósítani. A tényleges megvalósításhoz viszont országgyűlési döntések szükségesek (törvényi keretek biztosítása). A további decentralizáció esetén vissza kell adni a tájmúzeumok, mint intézmények jogi önállóságát. A fenntartó lehet egy település, egy kistérség, esetleg alapítvány. A tulajdonosnak viszont a működés helyén lévő önkormányzatnak kell lennie, ezzel is biztosítva a múzeumokban őrzött tárgyi és szellemi örökség védelmét, amely nemzeti örökségünk jelentős hányadát teszi ki.

KULTURÁLIS CENTRUM

A falvakban, kisvárosokban fogalmazódik meg elsősorban a kulturális centrum megalakításának igénye. Ilyennel találkozhatunk Dévaványán, Berettyóújfaluban. Ez is lehet egy járható út, amikor a kulturális intézményeket összevontan működtetik, elsősorban anyagi okok miatt. A múzeumok szakmai önállóságát, nevét, gyűjteményét, profilját azonban itt is meg kell őrizni. Azon múzeumok esetében járható ez az út, ahol a hangsúly a múzeumpedagógián, múzeumi közművelődésen van.

KUTATÓHELY

Azon múzeumok, amelyekben a szakember-ellátottság és egyéb feltételek biztosítva vannak célként a kutatóhelyet jelölik meg. Ez nem azonos a kutató intézetekkel. Ezen múzeumokban olyan kutatás folyik, amely a múzeumgyűjteményekre épül. Annak feldolgozása, a hozzá kapcsolódó tematikus kutatások kapnak prioritást. Itt elsősorban a megyei múzeumi központokra gondolhatunk, de vannak olyan tagintézmények is, amelyek ennek megfelelnek és joggal tűzik ki a fejlődésnek ezt az irányát.

ISKOLATEREMTŐ MŰHELY – ANTROPOLÓGIAI MÚZEUM

Tulajdonképpen az előző formáció továbbfejlesztett változata, ahol a jelenkutatás nagyobb hangsúlyt kap. Ebben az esetben olyan tudásbázis építéséről van szó, amely a terepmunkán, a múzeumi gyűjteményeken és egyéb kutatási eredmények begyűjtésén, feldolgozásán alapul. Nevezhetnénk ezt a jövő múzeumának is. Szükségességét az indokolja, hogy a 21. században a múzeum tárgygyűjtő funkciója átalakul. Lecsökken a begyűjthető egyedi tárgyak száma (tömegtermelés, raktározási helyhiány), így egyre nagyobb szükség van a tárgyak *in situ* vizuális rögzítésére (értem alatta a funkciójukban, tárolásuk helyszínén való rögzítést - fotó, film és egyéb technikával -). A kiállítások mellett megjelennek a virtuális kiállítások, illetve nagyobb teret kapnak

az interaktív komplex kiállítások. A feldolgozásokban a tárgyközpontúság mellett nagyobb hangsúlyt kapnak a társadalmi-gazdasági környezet tanulmányozásából levont következtetések. (Ilyen múzeumnak gondolom a túrkevei Finta Múzeumot, mint példát, amely ezen a téren már jelentős lépéseket tett az elmúlt években).

PARTNERSÉG

Talán e legutóbbi típusú múzeumi fejlődés követeli meg leginkább a partnerséget. Partnerség az egyetemekkel, főiskolákkal, kutatást végző nonprofit szervezetekkel, tudományos intézményekkel és tudományos kutatókkal. Az így kialakított kutató közösségekkel projekteket lehet megvalósítani konzorciumban, partnerségben, amely jól átgondolt hosszú távú tudományos kutatási tervbe, tudományos programba rendezhető. Erre ismét a Finta Múzeumot tudom példaként felhozni, ahol két nagy tudományos kutatási projekt anyaga gyűlt, gyűlik össze. A partnerek között első helyen említem meg a Szolnoki Főiskola Mezőtúri Fakultását, de ugyanúgy fontos szerepet töltöttek-töltenek be a civil szervezetek, amelyek bekapcsolódtak a kutatásba: az MTA JNSZ M. Tudományos Egyesület, az Alföldkutatásért Alapítvány, a Túrkevei Kulturális Egyesület, Karcag város Önkormányzata és az anyaintézmény, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumszervezet. Az első nagy volumenű kutatást 2001-2004 között végeztük „Lokális közösségek, vérségi csoportok és az egyén helye, szerepe a változó társadalomban”, a második most folyik 2006-2008 között „Nemzedékek kutatóúton. – A Szolnoki Főiskola Mezőtúri Fakultása és helyi civil szervezetek együttműködése az Észak-Alföld jövőjéért”, című kutatási projekt keretében.

Iskolateremtő műhelynek is nevezhetjük ezt a partnerségben megvalósuló kutatási módot, azokat a múzeumokat, amelyek felvállalják ennek szervezését, összefogását vagy részt vesznek ezekben a kutatási programokban. Ha valakiben felmerülne a kérdés, hogy mi köze ennek a múzeumokhoz, hol vannak a múzeumok alapfunkciói? – megnyugtathatom, hogy ezek a múzeumok ugyanúgy szolgáltató múzeumok, mint akár a kulturális centrumok, csak a kínálatuk más, máson van a hangsúly. Itt ugyanúgy van kiállítótevékenység, állagmegőrzés, de a technika korszerű eszközeivel jobban élve, az összefogást tágabban értelmezve más jellegű adatokkal, információkkal szolgálhatja a nyilvánosságot, a tudást, az előállított értékek disszeminációját. Ami az anyagi háttér biztosítását jelenti - nagy pályázatok révén – szélesebb körből merítheti.

Az pedig, hogy éppen Jász-Nagykun-Szolnok Megyében alakult ki a minta, nem véletlen, hiszen itt van erős szellemi potenciál. A közösségben végzett kutatások, mint előzmények adtak bizonyos muníciót, a túrkevei múzeumban pedig van olyan muzeológusi és kutatóstáb, amely innovációs képessége segíti az új szemléletű múzeumirányítás megvalósítását. Meg kell tehát adni a lehetőséget, hogy ilyen iskolateremtő múzeumok is működhessenek, amelyek a jelen, de leginkább a jövő nemzedék számára biztosítanak ismereteket a 21. századról. Számomra ezt jelenti az antropológiai múzeum, amelyet most még „iskolateremtő” múzeumnak is nevezhetünk.